

1. AZ ERDŐREZERVÁTUM FOGALMA

Az alábbiakban az erdőrezervátum fogalmának olyan meghatározását adjuk, amely e könyv szerzői munkaközösségének szakmai álláspontját tükrözi. Ez az értelmezés összhangban áll az erdőrezervátumokra vonatkozó jogszabályok szándékával, szellemével és betűjével, továbbá az Európai Erdőrezervátum-kutatási Hálózat állásfoglalásával is (lásd a függelékben: 9.2. fejezet), azonban a jogszabályi definíciót (lásd a függelékben: 9.1. fejezet) alapvető szakmai kérdésekkel egészíti ki és mélyíti el.

Erdőrezervátumnak nevezzük az olyan jogszabályi oltalom alatt álló erdőterületet, amelynek jól meghatározott részén – az ún. magterületen – engedélyezett kutatás kivételével minden emberi tevékenységet beszüntettek annak érdekében, hogy az erdő természetes fejlődési folyamatai hosszú távon szabadon érvényre juthassanak és tanulmányozhatóvá váljanak. A magterületet övező védőzóna a környező területeken fellépő közvetlen emberi behatások ellen véd, emiatt az erdőrezervátumnak nélkülözhetetlen része. A természetvédelmi oltalom az erdőrezervátum létrehozásának és fenntartásának nem végső célja, hanem előfeltétele. Az erdőrezervátumot elsősorban az különbözteti meg a természeti értékek megőrzését szolgáló más védett erdőterületektől, hogy a védelem nyújtotta feltételek között a természetes erdőfejlődés megismerését szolgáló hosszú távú megfigyelések színtere.

Ideális esetben az erdőrezervátumokat kiterjedt erdőtümb belsejében elhelyezkedő, kellően nagy területű és hosszú ideje bolygatatlan, őserdőszerű állományokban kellene kijelölni. Ennek azonban Európa változatos és kizsákmányoló jellegű tájhasználati múltjából adódóan nincs már realitása, hiszen az ősi erdők jelentős része teljesen elpusztult, a megmaradt erdők legtöbbször fragmentálódott, összetételében és szerkezetében erősen kiélt és átalakított, illetve eljellegtelenített. Ezért Európában ma már minden olyan területet indokolt lehet erdőrezervátummá nyilvánítani, amelyen hosszabb ideje tudatos emberi beavatkozástól – elsősorban fatermesztés célú hasznosítástól – mentes természetközeli erdőállomány maradt. Ezek az erdőterületek a természetes erdők (erdő-ökoszisztémák) lehető legjobb természetes referenciájaként érdemesek „örök” megőrzésre és tanulmányozásra.

Az erdő természetes fejlődési folyamatainak ismerete lehetővé teszi, hogy a korszerű erdőgazdálkodás a mai gyakorlatnál jobban építsen a természet folyamataira. Az erdőrezervátum tehát egyfajta tanulómű-

helyként szolgál. A tanulást szolgálhatja az is, ha az erdőrezervátum bolygatatlan területén végzett megfigyeléseket a hasonló termőhelyi viszonyokkal és hasonló faállománnyal jellemzett állományokban végrehajtott erdőművelési kísérletek egészítik ki. Ilyen kísérletekre többek között a magterületet körülvevő ún. védőzóna erdőterületei is lehetőséget adnak.

Az erdőrezervátumoknak fontos kapcsolatuk van a múlttal, mert gyakran alapvető erdőtörténeti, tájhasználati állapotokat őriznek. Egyesek jól mutatják a természetes, emberi beavatkozástól mentes erdők képét, ezért alkalmasak a természetes erdők sajátosságainak és az erdők természetességének tudományos alapokon nyugvó meghatározására. Mások még élő tanúi régebbi, ma már elfelejtett erdőhasznosítási, gazdálkodási formáknak, amelyeknek nyomait és következményeit különleges erdőszerkezeti formákban észlelhetjük. Mások a hagyományosan elterjedt erdőgazdálkodás felhagyása után megindult természetes erdőfejlődés képét mutatják. A spontán erdőfejlődés által létrehozott erdőszerkezeti elemek megléte és bizonyos védendő élőlénycsoportok megjelenésének, fennmaradásának kapcsolatait feltáró vizsgálatok a hatékony természetvédelmi kezelések kidolgozásához is nélkülözhetetlen tudományos ismereteket szolgáltathatnak.

Az erdőrezervátumokban végzett megfigyelések és vizsgálatok tudományos leírása, részletes dokumentálása és publikálása, valamint a rezervátumokban folytatott munka és eredmények hazai és nemzetközi bemutatása az erdőrezervátum-program kiemelkedően fontos feladata, amely nagymértékben elősegítheti a hazai szakmai körök, valamint a közvélemény erdőképzését és erdő-történeti ismereteinek elmélyült ökológiai alapozását és gyakorlatba való átültetését.

Az erdőrezervátum-programban kitűzött hosszú távú célok megvalósulását jogi eszközökkel, a szükséges szervezeti, személyi és anyagi feltételek megteremtésével, a hosszú távú kutatási koncepció következetes érvényesítésével és az eredmények széles körű bemutatásával érhetjük csak el.

A KÖNYV SZERZŐI MUNKAKÖZÖSSÉGE